

باسمه تعالی

فرهنگ بهره وری

تهیه و تنظیم:

مروج بهره وری: سید مسیح حسینی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	۱- تاریخچه بهره وری
۴	۲- تعریف بهره وری
۵	۳- هدف از بهره وری
۶	۴- عوامل موثر در بهره وری

« بنام خدا »

« فرهنگ بهره وری »

۱- تاریخچه بهره وری:

قبل از بیان تعریف و مفهوم بهره وری لازم است ابتدا به تاریخچه کوتاهی از بهره وری اشاره داشته باشم.

واژه بهره وری ترجمه اصطلاحی کلمه لاتین (PRODUCTIVITY) به معنی باروری و سودمندی و استعداد تولیدی می باشد. اولین بار این واژه در مقاله ای از کس نی (QUESNAY) در سال ۱۷۶۶ در حدود ۲۴۰ سال پیش بکار برده شد و ۷۰ سال بعد از آن در سال ۱۸۳۳ میلادی فردی بنام لیتره (LITRE) بهره وری را قدرت تولید تعریف کرد ولی در اوائل قرن بیستم از این کلمه تعریف مناسب تری ارائه شد که رابطه ستاده با تمامی داده هایی که جهت تولید آن ستاده، بکار رفته است.

$$\left(\frac{\text{حجم ستاده}}{\text{مقادیر نیروی کار}} \right) = \frac{\text{حجم ستاده}}{\text{نفر + ساعت کار}}$$

سابقه بهره وری در منطقه آسیا:

بعد از جنگ جهانی دوم آسیب ها و خسارات هایی که متوجه ژاپن گردید کشور ژاپن را بر آن داشت تا برای رسیدن به مرز استقلال و استفاده مفید از منابع کشور به حداکثر استفاده از امکانات موجود روری بیاورد، که در سال ۱۹۵۸ میلادی مرکز بهره وری ژاپن با عنوان M.P.C تاسیس شد که M مخفف کلمه لاتین (MANAGEMENT) بمعنی اداره یا مدیریت و P مخفف (PRODUCTIVITY) بمعنی باروری یا بهره وری و C مخفف (CENTURE) معنی مرکز می باشد. (CENTURE) MANAGEMENT) PRDUCTIVITY CENTURE) (یعنی مدیریت مرکز بهره وری ژاپن.

پس از آن در سال ۱۹۶۱ یعنی حدود سه سال بعد سازمان منطقه ای بهره وری در بانکوک (کشور تایلند) با عنوان A.P.O آغاز بکار کرد که A مخفف (ASIAN) و P مخفف (PRODUCTIVITY) و O مخفف (ORGANIZATIAN) بنام سازمان بهره وری آسیا. و هدف از تاسیس سازمان بهره وری در منطقه آسیا، افزایش بهره وری و سهولت دستیابی به

^۱ بهره وری- ضمیمه نشریه صنعت سنگین.

توسعه یافتگی در منطقه بود که کشور ایران در سال ۱۹۶۴ میلادی یعنی سه سال بعد از تاسیس آن در منطقه آسیا به این سازمان پیوست یعنی از زمان عضویت تاکنون حدود ۴۲ سال می گذرد ولی متأسفانه ارتباط کشور ایران با سازمان بهره وری منطقه آسیا فقط در پرداخت حق عضویت خلاصه می شد.^۱

با وجود سابقه ۴۲ ساله در عضویت سازمان منطقه آسیا، تبلیغ و گسترش فرهنگ بهره وری در کشور ما به عنوان یک عامل موثر در توسعه بهره وری و شکوفایی، از جایگاه خاصی برخوردار نیست حتی در دهه اخیر که ما به فرهنگ بهره وری از نان شب به آن محتاج تر بوده و هستیم در میان متصدیان امور و در مجامع علمی کشور نام و نشانی از آن نبوده و نیست.

با اینکه در فرهنگ اسلامی مسئله بهره وری سابقه طولانی داشته و اسلام از بدو تولدش فرهنگ حداکثر استفاده مفید از زندگی و کار را به جامعه عرضه کرده است که رشد اولیه جوامع اسلامی قبل از رنسانس نشانه ای از توجه به استفاده بهینه از امکانات بود که بعثت حوادث و مسایل مختلف و تلخی های دردناک تاریخی و تهجر و باریک بینی آن همه عزت و اقتدار در بهره برداری صحیح از امکانات و استمرار آن از دست رفت و رشد علمی فرد و جامعه و اقتدار علمی آن روز جامعه اسلامی در هم شکست که خود به بررسی عوامل مختلفی نیازمند است که در این مقوله نمی گنجد.

۲- تعریف بهره وری

برای بهره وری تعاریف گوناگون ذکر کرده اند که به چند نمونه آن اشاره می نمایم.
- بهره وری عبارتست از: بیشترین و در عین حال بهترین استفاده ممکن از عوامل مورد استفاده می باشد.^۲

- بهره وری معیار ارزیابی عملکرد فعالیت ها و نظامهاست که با نسبت مطلوبیتهای حاصله (ستانده ها) بر منابع و آنچه که برای آن صرف شده است (داده ها) نشان داده می شود. یعنی (نسبت دریافت به بازده) را بهره وری می گویند.

^۱ همشهری - ۱ خرداد ۱۳۷۳.
^۲ ماهنامه جام - شماره ۲۵ ص ۶.

- مفهوم بهره‌وری برداشت بیشتر یا حصول به نتیجه‌ای بهتر در مقابل استفاده از حجم کار، فکر، زمان و طبیعت و دارائیه‌ها است.^۱

- بهره‌وری نگرشی واقع‌گرایانه به زندگی است و یک فرهنگ است که در آن انسان با فکر و هوشمندی خود فعالیت‌هایش را با ارزشها و واقعیات منطبق ساخته تا بهترین نتیجه را در جهت اهداف مادی و معنوی حاصل کند.^۲

- بهره‌وری نسبتی از ستاده به داده‌هاست که این تعریف در یک موسسه، صنعت و اقتصاد کاربرد دارد و به عبارت ساده‌تر، این چیزی جز نسبت ریاضی بین میزان تولید و میزان منابع مصرف شده، در جریان تولید نیست.^۳

با توجه به تعاریف فوق اگر بهره‌وری بعنوان یک دیدگاه عمومی در نظر گرفته شود در تعریف آن باید گفت: عبارت از نگرش واقع‌بینانه به زندگی است که با این تعریف تمام ابعاد زندگی انسان را در بر می‌گیرد که هر شخص باید در امور روزانه خود ب فکر بهتر کردن وضعیت زندگی و کار خود باشد و حداکثر استفاده را از نیروی فکر و زمان و امکانات ببرد. و بهره‌ور کسی است که بهتر فکر می‌کند، درست‌ترین راه را انتخاب می‌نماید و از حداقل امکانات حداکثر استفاده را می‌نماید و از نظم در امور و وجدان کار برخوردار است.

۳- هدف از بهره‌وری

هدف در بهره‌وری این است که انسان به عقیده و باوری برسد که بتواند کارها و وظایفش را هر روز بهتر از دیروز به انجام برساند و برای تحقق این امر نهایت تلاش خود را بکار گیرد.

هدف دستیابی به مقاصدی است که نیازهای مادی و معنوی انسان را برآورده می‌سازد و زندگی بهتر را برای او فراهم می‌نماید. مفهوم بهره‌وری امروزه بخاطر شدت نیاز به بازسازی اقتصادی و استفاده مفید از عوامل تولید، بیشتر در مورد مسایل اقتصادی و تولیدی بکار گرفته می‌شود که شدت توجه به آن این ذهنیت را ایجاد می‌کند که بهره‌وری فقط در مسایل اقتصادی خلاصه می‌شود در حالی که انسان به عنوان یک فرد به

^۱ همان منبع.

^۲ بهره‌وری نشریه سازمان بهره‌وری ملی ایران- ضمیمه مجله رشد نوجوان.

^۳ فرهنگ مدیریت شماره اول ص ۱۶.

فرهنگ بهره‌وری محتاج‌تر است تا اقتصاد جامعه، یعنی مقدمه بهره‌وری کار و تولید اقتصادی، برخوردار بودن افراد و عوامل تولید از فرهنگ بهره‌وری است چرا که این افراد اجتماع‌اند که جامعه را می‌سازند و جامعه مطلوب ترکیبی از افراد آگاه و مدیریت مطلوب آن جامعه است.

مثال در بهره‌وری:

ما در بهره‌وری در پی آن نیستیم که مصرف را پایین بیاوریم یا ساعت کار را تقلیل دهیم بلکه می‌خواهیم با همان مقدار امکانات ثابت بهره‌وری را به چند برابر افزایش دهیم مثلاً با ۲ ساعت مطالعه در روز ۳۰ صفحه از کتاب خوانده می‌شود و میانگین درک مطلب ۶۰٪ می‌باشد اگر ما بتوانیم با صرف همان ۲ ساعت و مطالعه ۳۰ صفحه کتاب میانگین درک و بهره‌مطالعه را به ۸۰٪ برسانیم ما به بهره‌وری رسیدیم. مثال دیگر: بهره‌وری در زمین کشاورزی است اگر با بکارگیری بذر و روش‌های بهتر در شخم زمین و افزایش میزان حاصلخیزی، میزان برداشت از یک هکتار زمین شخص از ۲۰۰ کیلوگرم به ۳۰۰ کیلوگرم افزایش پیدا کند بهره‌وری آن زمین در مفهوم کشاورزی ۵۰٪ افزایش داشته است.

چنانچه ملاحظه می‌شود: بهره‌وری افزایش ساعت مطالعه و کار نیست و بیشتر خواندن و کار کردن هم نیست بلکه میزان بهره‌وری بیشتر از امکانات ثابت مورد نظر است.

عوامل موثر در فرهنگ بهره‌وری

الف: عامل فرهنگی و اجتماعی

عامل فرهنگی و اجتماعی مانند نگرش و طرز تلقی افراد نسبت به کار و انضباط و روحیه کار جمعی و اخلاق کار در بهبود بهره‌وری تأثیر مهمی دارند. در کشورهای پیشرفته که ژاپن نمونه خوبی از آن است این خصائص به نحو احسن در افراد وجود دارد، افراد نسبت به کار خود احساس مسئولیت نموده و وظیفه خود می‌دانند آن را بصورت مطلوب انجام می‌دهند. و نظم و انضباط و روحیه جمعی آنها بسیار خوب است به نحویکه وقتی ژاپنی‌ها با هم بصورت جمعی کار می‌کنند. نتایج بدست آمده همیشه

خارق العاده بوده است گفته شده است که: ژاپنی از زمان بیشترین استفاده را می نمایند بطوری که ۸۰٪ ژاپنی ها در مسیر کار، خرید و مسافرت با خودشان روزنامه، مجله و کتاب جیبی حمل می کنند و فرصت های جنبی حاصله را صرف مطالعه می نمایند.

ولی در اکثر کشورهای جهان سوم از جمله ایران، این خصوصیات بصورت معکوس وجود دارد. اتلاف وقت، شانه خالی کردن از زیر بار کار جزو فرهنگ شغلی آنان گردیده است. نظم و انضباط و روحیه کار جمعی به هیچ وجه وجود ندارد و اگر هم موجود باشد چشمگیر نیست و افراد حتی در سطوح بالا بصورت انفرادی کار می کنند با اینکه نظام ارزشی ما تاکید فراوان بر کار، نظم و انضباط به صورت گروهی و جمعی دارد و آیات و احادیث زیادی در این زمینه وجود دارد که متأسفانه این ارزشها در طی سالیان متمادی و با توطئه های استعماری اعتبار و ارزش خود را از دست داده است علامه طباطبائی در مورد نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی و علت عقب افتادگی جوامع اسلامی می فرمایند:

«بیشتر دانشمندان شرقی ما دارای طرز تفکر اجتماعی نیستند، تفکر آنها تفکر فردی است ما شرقیها آنچه از خود می فهمیم این است که موجودی مستقل می باشیم و هیچگونه رابطه ای که استقلال وجودی ما را نقض کند بامحیط اطراف خود نداریم و این طرز تفکر موجب می شود که ما جز جلب منفعت برای خود و دفع ضرر از خود نیندیشیده و توجهی به غیر خود نداشته باشیم»^۱

در حالیکه قرآن کریم ما را امت واحد نامیده است یعنی افکار و اندیشه ها دارای روح واحدی هستند.

ب: عامل مدیریت

از آنجا که در بهره وری محور انسان و کار انسان می باشد لذا مدیریت نقش اساسی پیدا می کند، با توجه به تعاریف گذشته بهره وری بطور اعم تمام افراد انسان از جمله مدیر را نیز در بر می گیرد.

^۱ تفسیر المیزان - ج ۴ ص ۱۶۷

در تعریف مدیریت گفته اند: عبارت است از علم و هنر متشکل و هماهنگ کردن، رهبری و کنترل فعالیتهای دسته جمعی برای نیل به اهداف مطلوب می باشد.^۱

در این راستا کشوری می تواند در مسیر بی انتهای رشد گام بردارد که مدیرانی آگاه و بصیر و دلسوز و با انگیزه، استوار و قوی در برابر مشکلات، آرمان گرا و در عین حال واقع بین و آشنا با مهارت های مدیریتی باشد.^۲

^۱ مدیریت آموزشی، محمدحسینی جرام ، ص ۷
^۲ بهره وری- ضمیمه نشریه صنعت سنگین